

ks. Łukasz Grzejda SCJ

Wyższe Seminarium Misyjne Księży Sercanów w Stadnikach

ORCID: 0000-0003-0403-4905; e-mail: grzejdascj@gmail.com

<https://doi.org/10.4467/25443283SYM.20.012.12129>

OJCIEC LEON DEHON I SZKOŁA ŚWIĘTOŚCI

FR. LEON DEHON AND SCHOOL OF HOLINESS

Abstrakt

Troska o wychowanie młodego pokolenia jest zawsze sprawą kluczową. Aby człowiek mógł przetrwać w świecie, potrzebuje nieustannie się rozwijać. Chęć inwestowania w siebie jednocześnie pokrywa się z zaangażowaniem na polu edukacji i wychowania. Współpraca międzypokoleniowa wytwarza bowiem odpowiedni potencjał, który służy całemu społeczeństwu. Działalnością pedagogiczną na różnych szczeblach przestrzeni edukacyjnej zajmował się o. Leon Dehon. On to w wyniku okoliczności społecznych i kulturowych oraz za przyczyną zawierzenia Sercu Jezusa wynikającego z łaski wiary zorganizował w Saint-Quentin apostołat wychowawczy. Biorąc pod uwagę trudne czasy, w których żył, z odwagą podejmował inicjatywy, które miały szczególny wpływ na ukształtowanie się nowego porządku społecznego, kulturalnego i religijnego. Dzięki swojemu wykształceniu i dobrym relacjom interpersonalnym założył szkołę, w której kształciły się przyszłe elity społeczne Francji, oraz dał początek nowemu zgromadzeniu zakonnemu organizującemu głównie formację kapłańską. Celem tego artykułu jest przedstawienie modelu dehonianańskiej pedagogiki, która dała

nowy impuls zarówno środowisku kościelnemu, jak i robotniczej społeczności francuskiej żyjącej w XIX wieku. Ze względu na owocność tego dzieła, które propagowało ideał miłości i sprawiedliwości społecznej, również dziś warto czerpać ze skarbcza doświadczeń o. Leona Dehona. Próba odwołania się do jego myśli pozwala odnaleźć współczesne zapotrzebowanie na wychowanie i formację mające na celu prowadzenie człowieka ku świętości.

Słowa kluczowe: Bóg, człowiek, edukacja chrześcijańska, kształcenie, Leon Dehon, miłość, pedagogika, społeczeństwo, szkoła, świętość, wiara, wychowanie

Abstract

Care for the upbringing of youth has always been a key issue. For people to survive in the world, they need to constantly develop. The inclination to invest in oneself coincides at the same time with the commitment in the field of education and upbringing. The inter-generational co-operation creates an adequate potential, which serves the whole society. One of those who devoted themselves to pedagogical activity was Father Leon Dehon. He, due to social and cultural circumstances, as well as motivated to confide in the Heart of Jesus brought forth by his faith, organised an educational apostolate in Saint-Quentin. Considering the difficult times in which he lived, he undertook with courage initiatives that particularly influenced the shaping of new social, cultural and religious order. Thanks to his education and good interpersonal skills he established a school which trained France's future social elites, as well as gave rise to a new religious congregation, organising mainly priestly formation. The aim of this article is to present a model of Dehonian education, which gave a new impulse to both the ecclesial environment and the working-class society of the 19th-century France. Due to the fruitfulness of his work, which promulgated an ideal of charity and social equality, today we also want to peruse the treasures of Father Dehon's experiences. An attempt to invoke his thought allows us to rediscover the contemporary demand for education and formation aiming to guide humanity to holiness.

Keywords: the Christian education, faith, the God, holiness, human, Leon Dehon, love, pedagogy, school, society, teaching, upbringing

„Wychowywać chrześcijanina, to nie tylko wyposażyć go w pojęcia naukowe, które pomogą mu wypracować sobie pozycję życiową. (...) [Wychowywać] to prowadzić do wzrostu w jego duszy wiary, która otwiera rozum na poznanie świata niewidzialnego, nadziei, która wzmocni serce w perspektywie zasłużonego szczęścia, oraz miłości, która Boga czyni czułym w obliczu ciemności życia”¹.

Człowiek od zawsze zмага się z przekraczaniem barier. Czasem są to własne ograniczenia, innym razem siły natury czy system, w którym przychodzi mu żyć. Im trudniej jest mu pokonać to, co go otacza, tym większą czuje radość i szczęście z osiągniętego sukcesu. Aby przekonać się, że jest sprawdzona droga wyjścia człowieka poza zakres swoich możliwości, wystarczy spojrzeć na herosów, różnego rodzaju bóstwa religijne czy życiorysy świętych. Tych ostatnich mamy obowiązek naśladować, by – jak wierzymy – zbudować cywilizację życia. W ten sposób kreował odnowiony i zharmonizowany świat o. Leon Dehon. Pisał: „Trzeba pragnąć świętości ukrytej, lecz prawdziwej, bez nadzwyczajnych przejawów, znanej tylko samemu Bogu”². Mimo że nie przychodziło mu to łatwo, nigdy się nie zniechęcał. Dzieła, które organizował, przynosiły pożytek społeczny i dawały szczęście wielu osobom. Człowiek z wielką charyzmą, którym był niewątpliwie o. Leon Dehon, ciągle daje nam inspirację do pójścia za głosem serca, może czasem wbrew stałemu porządkowi. Zdobywanie najwyższych wartości, czyli „królestwa Bożego”, wymaga bardzo konkretnego i konsekwentnego działania. Chcemy zatem w krótki sposób pochylić się nad tym, co na temat zaangażowania się w strategię osiągnięcia ostatecznego celu zaproponował pionierski duszpasterz i misjonarz.

Prezentacja jest podzielona na trzy części. Pierwsza daje obraz rzeczywistości, w której o. Leon Dehon próbował odnaleźć swój osobisty charyzmat pedagogiczny. Na fundamencie dzieła edukacyjnego, jakim było Kolegium św. Jana, powstaje równoległy konstrukt o charakterze formacyjnym, czyli zgromadzenie zakonne. Następnie w drugiej części przyglądamy się treści dyskursów pedagogicznych zatytułowanych *Edukacja*

¹ L. DEHON, *L'Éducation et l'Enseignement selon l'idéal chrétien*, Paris 1887, s. 8.

² TENŻE, *Dyrektorium duchowe Księży Najświętszego Serca Jezusowego*, Warszawa 1997, s. 256.

i wychowanie według ideału chrześcijańskiego, będących jednocześnie programem kształcenia młodzieży męskiej w założonym przez o. Dehona instytucie³. Trzecia część zbiera i podsumowuje wcześniej wyodrębnione treści, koncentrując się na modelu dążenia do świętości. Szkoła, mimo że pełni różne funkcje, pielęgnuje również w wychowankach poświęcenie się dla wartości wyższych.

1. Zaangażowanie o. Leona Dehona w edukację w Saint-Quentin

Ojciec Leon Dehon, francuski ksiądz i społecznik oraz założyciel Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego, był przez większość swojego życia zaangażowany w działalność edukacyjną i wychowawczą. Zarówno jego wykształcenie, które zdobywał w Paryżu oraz Rzymie, jak i cechy charakteru przyczyniły się do tak zacnego dorobku dzieł pisanych oraz prowadzonych apostolatów. Osobowość, którą kształtował w przeciągu swojego życia kapłańskiego i zakonnego, odcisnęła się piętnem w przestrzeni społecznej miejscowości Saint-Quentin, a także w życiu Kościoła katolickiego⁴. Tym obszarom poświęcił całego siebie. Charakteryzowało go żywe zaangażowanie w społeczną działalność, które było odpowiedzią nie tylko na trudne czasy, ale również miało spełnić jego największe pragnienie niesienia ludziom miłości Bożej. W swoim życiu o. Leon Dehon podjął takie dzieła społeczne: wychowanie młodych mężczyzn uczących się w Kolegium św. Jana czy Patronacie św. Józefa, organizacja kół robotniczych i kongresów społecznych, wydawanie regionalnego dziennika katolickiego oraz fundacja zgromadzenia zakonnego o charyzmacie eklezjalno-społecznym. Dzieła te funkcjonowały według realizowanej przez o. Dehona doktryny demokracji chrze-

³ Ojciec Leon Dehon wszystkie teksty dyskursów wygłosił jako konferencje okolicznościowe z okazji rozpoczęcia lub zakończenia roku szkolnego w Kolegium św. Jana w Saint-Quentin.

⁴ H. DORRESTEIJN, *Vie et personnalité du père Dehon*, Malines 1959, s. 42; G. MANZONI, *Leon Dehon, człowiek o wielkim sercu*, Kraków 1991, s. 33-34.

ścijańskiej⁵, głoszącej praktykę sprawiedliwości i miłości między ludźmi w celu realizacji wspólnego dobra.

Autentyczny zapał o. Dehona do apostołatu sprawiedliwości społecznej wyraża się w słowach: „Iść do ludzi”⁶. Tymi słowami „zaraził się” od papieża Leona XIII, z którym był związany przez głoszenie treści jego nauczania w kwestiach społecznych. Przekazywał je w wielu artykułach oraz kilku konkretnych książkach. Do głównych dzieł wydanych drukiem należą *La rénovation sociale chrétienne*⁷, *Catéchisme social*⁸ czy *Manuel social chrétien*⁹. Stawały się one pomocą w przystosowaniu ludzi do nowych okoliczności życia społecznego i religijnego. Można je traktować jak dzieła edukacyjne i wychowawcze pomagające dążyć do osiągnięcia pełni człowieczeństwa. Głównymi odbiorcami tych treści byli robotnicy oraz przedsiębiorcy, ale korzystały z nich także młode pokolenia dorastających Francuzów, dla których sprawy wiary, ojczyzny czy ładu społecznego miały ogromne znaczenie.

Gdy jednak działalność społeczną o. Leona Dehona zawężymy jedynie do obszaru edukacji szkolnej, wychowania elit społecznych i formacji kleru, zyskujemy nowy obraz jego troski o przyszłość Kościoła i Francji. Dzięki jego decyzji pozostania w Saint-Quentin i odłożeniu planów pracy na uniwersytecie jako naukowiec powstało Kolegium św. Jana będące załącznikiem istniejącego dziś Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego. Choć są to dwa niezależne dzieła, to mają wspólny cel.

⁵ J. C. ALMEIDA, *Léon Dehon e a Educação*, Rzym 2008, s. 29-30. „Pojęcie demokracji chrześcijańskiej wyraża porządek społeczny, w którym według ducha Ewangelii i pouczeń encykliki [*Rerum novarum*] najmniejsi i najubożsi są najbardziej preferowani i uprzywilejowani”. J. BERNACIAK, *Miłość i wynagrodzenie. Geneza i specyfika duchowości miłości i wynagrodzenia w świetle pism o. Leona Jana Dehona założyciela Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego*, Kraków 2004, s. 219.

⁶ J. SĘDZIK, *Entretiens sur la spiritualité dehonienne du Sacré-Cœur*, Clairefontaine 2016, s. 103.

⁷ Por. L. DEHON, *La rénovation sociale chrétienne*, <http://www.dehondocsoriginals.org/publicati/OSC/RSO> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

⁸ Por. L. DEHON, *Catéchisme social*, <http://www.dehondocsoriginals.org/publicati/OSC/OSC-CSC-0003-0001-0096100> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

⁹ Por. L. DEHON, *Manuel social chrétien*, <http://www.dehondocsoriginals.org/publicati/OSC/OSC-MSO-0002-0001-8030201> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

Oba troszcą się o prowadzenie ludzi ku Bogu. Troska młodego ks. Leona Dehona była nakierowana na udzielenie pomocy pedagogicznej w zakresie wiedzy, kultury i duchowości w celu ukształtowania w młodych obywatelach świadomej tożsamości. Chciał on również wyprowadzić mieszkańców Saint-Quentin z zepsucia moralnego¹⁰. Dzięki ukonstytuowaniu kolegium możliwe stało się dalsze posługiwanie o. Dehona wśród społeczeństwa przy jednoczesnym konstruowaniu struktur zgromadzenia zakonnego¹¹.

Warto zaznaczyć, w jakim czasie dla francuskiego szkolnictwa, o. Dehon wchodzi w przestrzeń edukacyjną, otwierając Kolegium św. Jana. W XIX wieku funkcjonowały we Francji dwa typy szkół średnich. Były to utrzymywane przez państwo szkoły powszechne oraz prywatne szkoły, najczęściej wyznaniowe. Pierwsza połowa dziewiętnastego stulecia zawoocowała wzrostem liczby szkół katolickich prowadzonych przez diecezje z 377 do 1000. Prywatne placówki funkcjonowały jako niezależne od idei państwowych. Pozwalało to utrzymać ciągłość wartości, którymi wychowywano młodzież. Swobodę nauczania dawała ustawa z 15 marca 1850 roku nosząca nazwę *La loi Falloux*¹². Patrick J. Harrigan, kiedy badał dzieje szkolnictwa, ustalił, że 50% uczniów szkół średnich to dzieci sklepikarzy, chłopów oraz niższych urzędników. Pisał również, że szkoła średnia we Francji była bardziej demokratyczna niż społeczeństwo albo polityka¹³. Po 1880 roku ustawy o szkolnictwie zniosły nauczanie religii w szkołach państwowych oraz ograniczyły możliwości podjęcia zawodu nauczyciela przez siostry zakonne i księżę. Nasilający się antyklearykalizm przyczynił się także do likwidacji szkół wyznaniowych. Pod koniec XIX wieku reforma szkolnictwa przeprowadzona przez Juliusza Ferry zakładała przyjęcie równoważnego systemu. Z jednej strony usta-

¹⁰ Por. K. KLAUZA, *O. Leon Jan Dehon, założyciel Zgromadzenia Księżę Sercanów*, Warszawa 1995, s. 13-15.

¹¹ Por. Y. LEDURE, *Un prete con la penna in mano. Leone Dehon*, Bologna 2005, s. 106-108.

¹² J. MIĄSO, *Szkolnictwo w XIX-wiecznej Europie i początki pedagogiki porównawczej w Anglii*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 46 (2009), s. 111-112.

¹³ Por. P. J. HARRIGAN, *Mobility, elites and education in French society of the Second Empire*, Waterloo (Ontario) 1980, s. 8-9, 13-18.

nowienie publicznej szkoły jako neutralnej, czyli bezwyznaniowej, ale zarazem uszanowanie prawa do nauczania religii¹⁴. Osoby odpowiedzialne za edukację w państwie przyczyniły się do umocnienia trzech filarów szkolnictwa: darmowość, obowiązek i świeckość. Ferry chciał, aby moralność humanistyczna¹⁵ stała się źródłem wartości i zastąpiła dotychczasowy ład religijny. Miało to oczywiście być bardzo tolerancyjne dla ludzi wszystkich wyznań¹⁶.

W atmosferze, jaka panowała wówczas w dziedzinie oświaty, o. Dehon zdecydował się stawić czoła wyzwaniu prowadzenia męskiego kolegium. Pod datą 15 sierpnia 1877 roku zapisał się w historii o. Leona Dehona szczególnie moment. Po wcześniejszym zakupieniu budynku i zatrudnieniu profesorów rozpoczęło swoją działalność Kolegium św. Jana. Dyrektorowi szkoły – o. Dehonowi zależało nie tylko na profesjonalnym nauczaniu, ale również na przykładzie chrześcijańskiego życia promowanego przez kadre. Motto, które obrał dla szkoły, brzmiało: „Monte sans forligner”¹⁷. Kolegium posiadało własną gazetę „Orzeł św. Jana”, w której drukowano najlepsze wypracowania uczniów. Wyjątkowo celebrowano w szkole dni, kiedy najstarsi uczniowie otrzymywali dyplomy ukończenia kolegium. Podobną atmosferę stwarzały wspólne wycieczki odbywające się przy okazji różnych świąt. Oprócz zabawy uczniowie bardzo solidnie brali udział w życiu religijnym. Dbali o porządek w kaplicy, przygotowywali nabożeństwa liturgiczne i modlili się, rozważając teksty biblijne. Prowadzili również działalność charytatywną. Ojciec Dehon jako wychowawca i dyrektor był bardzo wielkoduszny i nie dystansował się od uczniów przez swój autorytet władzy. Jego metoda wychowawcza polegała na zaufaniu¹⁸. Był do dobry fundament dla

¹⁴ Por. K. ORZESZYNA, *Świeckość szkoły a nauczanie religii we Francji*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2(14) (2004), s. 5-6.

¹⁵ Por. D. MERCIER, *L'enseignement de la morale au quotidien : le rôle des inspecteurs primaires, 1880-1914*, „Histoire de l'éducation” 105 (2005), <https://journals.openedition.org/histoire-education/1308> (odczyt z dn. 30.09. 2016 r.), s. 48-49.

¹⁶ Por. K. ORZESZYNA, *Świeckość...*, dz. cyt., s. 8.

¹⁷ Można tłumaczyć: „Wspinaj się, nie dając się zwieść”. H. DORRESTEIJN, *Vie et personnalité...*, dz. cyt., s. 86.

¹⁸ Por. tamże, s. 90-92.

kształtowania w uczniach odwagi do wzrastania w świętości. Kolegium u początków swojego istnienia przeszło czas próby. W 1881 roku spalił się prawie cały budynek. Natomiast dla o. Leona Dehona pierwsze lata prowadzenia kolegium zbiegły się z bolesnymi wydarzeniami śmierci jego rodziców. Jest to również trudny czas doświadczeń z powodu otrzymanego z Rzymu dokumentu likwidującego działalność założonego przez niego zgromadzenia zakonnego. Ojciec Dehon to wydarzenie nazwał swoim *consummatum est*¹⁹. Od tego momentu jego uwaga koncentrowała się bardziej na próbie wznowienia istnienia instytutu niż na kierowaniu Kolegium św. Jana²⁰. Pozostawał jednak jego właścicielem i pełniącym formalnie obowiązki dyrektora. Ostatecznie w 1893 roku o. Dehon zakończył swoje zaangażowanie w Kolegium św. Jana. Jego obowiązki przejął inny kapłan diecezji Soissons mianowany przez biskupa na to stanowisko. Stało się inaczej niż chciał o. Leon Dehon, który pragnął, aby kolegium stało się własnością Zgromadzenia.

2. Promocja wychowania według ideału chrześcijańskiego

Zaangażowanie edukacyjne o. Leona Dehona miało w tamtym czasie odważny i nieco odmienny charakter niż edukacja głównego nurtu oświatowego. Osobista mądrość i współpraca z ludźmi dawały szansę na dalsze powodzenie misji wychowawczej tego młodego i gorliwego kapłana. Przez pracę na rzecz edukacji następnego pokolenia udało mu się przeprowadzić dzieło odnowy moralnej i materialnej. Nadto dbał, by droga rozwoju i wykształcenia młodzieży zbudowana była na fundamencie wiary katolickiej. Bogactwo treści dyskursów edukacyjnych napisanych przez o. Dehona daje obraz szerszego dzieła, które jest dziś w świecie kontynuowane. Istnieją bowiem współczesne szkoły katolickie, które wzorują się na proponowanym przez niego modelu wychowania według ideału chrześcijańskiego. Ten ideał można łatwo zrozumieć jako dążenie do świętości, które dla autora dyskursów jest wizją kształtowa-

¹⁹ Por. G. MANZONI, *Leon Dehon...*, dz. cyt., s. 139.

²⁰ Zgromadzenie zostało przywrócone do istnienia 29 marca 1884 roku.

nia człowieka gotowego do życia na wzór Jezusa Chrystusa. Czyż nie jest to model szkoły świętości? Jej wyobrażenie przedstawił o. Leon Dehon w dyskursach zawartych w *L'Éducation et l'Enseignement selon l'idéal chrétien*²¹. Realizował natomiast ten zamysł na gruncie założonego Kolegium św. Jana. Ten kształt edukacyjnego zaangażowania został przeniesiony także do formacji prowadzonej w jego Zgromadzeniu.

Dzieło o. Dehona o wychowaniu według ideału chrześcijańskiego obejmuje treściowo osiem dyskursów. Serię otwiera rozprawa o celach, narzędziach, metodach i efektach edukacji chrześcijańskiej. Ojciec Dehon doskonale ujmuje w niej, że przez solidne zaplanowanie i realizowanie edukacji można osiągnąć dobre rezultaty i przyczynić się do przemiany człowieka, a także zmian na poziomie społecznym. Ten model dba przede wszystkim o rozwój całego człowieka, uwzględniając szczególnie wychowanie woli i serca. Nadto edukacja chrześcijańska pomaga człowiekowi wyzbyć się z niewoli egoizmu, by uformować osobę serdeczną i ofiarną²². Aby model mógł dobrze działać, uczniowie potrzebują dwojakich narzędzi edukacyjnych: osoby nauczyciela oraz książki. Ojciec Dehon widzi w nich nieocenione wsparcie na czas trwania szkolnej nauki. Poleca więc dbać o wychowywaną młodzież, jak dba się o kwiaty²³. W metodzie działań edukacyjnych o. Leon Dehon stawia na interdyscyplinarność nauki oraz na promowanie postaw pobożności, pracowitości, miłosierdzia, wytrwałości i stałości²⁴. Wielkim autorytetem w dziedzinie metod wychowawczych jest dla o. Dehona Karol Rollin²⁵ i jego dzieło *Traité des études*. Nowatorskim działaniem Założyciela było prowadzenie szkoły w oparciu o klasyczne metody pedagogiczne nurtu chrześcijańskiego, włączając

²¹ Por. L. DEHON, *L'Éducation...*, dz. cyt. Por. także: A. DUCAMP, *Le Père Dehon et son œuvre*, Paris 1936, s. 679.

²² L. DEHON, *L'Éducation...*, dz. cyt., s. 8.

²³ Por. tamże, s. 19.

²⁴ Por. tamże, s. 22.

²⁵ Karol Rollin (1661-1741) – wybitny pedagog francuski, prekursor wychowania neohumanistycznego w Europie. Popierał kształcenie formalne. Zachęcał rozpoczęcie nauki od zdobycia umiejętności posługiwania się językiem ojczystym. Krytykował nadużywanie w szkole łaciny. Jego myśl miała wpływ na działalność edukacyjną polskiego pedagoga, Stanisława Konarskiego.

przy tym dydaktyczne osiągnięcia ówczesnej pedagogiki humanistycznej. Miało to na celu z jednej strony wypełnić porewolucyjną pustkę, która zniszczyła tradycyjną edukację, z drugiej – przygotowywało uczniów do życia w nowych realiach społecznych. Owocem wszystkich działań pedagogicznych w Kolegium św. Jana w Saint-Quentin miało być wychowanie nowych pokoleń elity intelektualnej i przemysłowej, która będzie żyć według zasad sprawiedliwości społecznej i chrześcijańskiej miłości, by podtrzymać w istnieniu zachodnią cywilizację²⁶.

Drugi traktat o edukacji chrześcijańskiej jest prezentacją wartościowej literatury chrześcijańskiej, która w głównej mierze prezentuje treść potrzebną do zrozumienia tożsamości człowieka poszukującego sensu siebie i świata. Kolejny dyskurs jest zachętą do patriotyzmu chrześcijańskiego, który służy przyłgnięciu do wartości ważnych w życiu wielu pokoleń narodu francuskiego. Patriotyzm jest bogactwem kulturalnym i religijnym, który pomaga człowiekowi docenić wartość ojczyzny. Ona jest dla człowieka domem pozwalającym żyć bezpiecznie, szczęśliwie, w pokoju, który zapewniają zasoby materialne i duchowe. Oba dyskursy nie opisują szerzej strategii wychowawczej, dlatego nie zatrzymujemy się na omawianiu ich treści.

Natomiast kolejna część tego dzieła pedagogicznego zwraca naszą uwagę na temat cnót wieku dziecięcego. Główna teza tego traktatu brzmi: „Cnoty dziecięce znajdują w wierze i edukacji chrześcijańskiej solidną podstawę oraz doskonały przyrost”²⁷. Ojciec Leon Dehon wyjaśnia, jak wielką potrzebą jest dla dziecka zakorzenienie w Bogu oraz wzrastanie ku relacji do drugiego człowieka. Leżało na sercu o. Dehonowi wychowanie dzieci i młodzieży w tym kluczu harmonijnego połączenia tego, co boskie, i tego, co ludzkie²⁸. Propozycja wychowania dzieci według ideału chrześcijańskiego ma koncentrować się na upowszechnianiu zaangażowania serca, które jest zdolne kochać. To przez rozwój cnót wydoskonalona się w młodych osobach jeszcze większa zdolność do kształtowania

²⁶ Por. L. DEHON, *L'Éducation...*, dz. cyt., s. 35.

²⁷ „Les vertus de l'enfance trouvent dans la foi et dans l'éducation chrétienne une base solide et un accroissement merveilleux”. Tamże, s. 85.

²⁸ Por. tamże, s. 86.

uczuć i wypracowania zdolności postępowania w sposób miłosierny²⁹. Jakże ważną cnotą, według o. Dehona, jest postawa szacunku względem Boga, ludzi i świata. Uczyc zatem młodych szacunku do wartości stojących wyżej niż dobra ziemskie było w kolegium uznane za podstawowy element kształtujący. Szacunek – jak zauważał o. Leon Dehon – wydoskonala takie cnoty, jak posłuszeństwo, zaufanie czy ustepliwość. To z kolei przyczynia się do zdobycia zdolności do pracy, podjęcia wysiłku oraz wzmacnia siłę charakteru³⁰. Katalog cnót zamyka czystość, która jest lekarstwem na pożądlivość ludzką. Płciowość człowieka jest darem naturalnym i potrzeba wiedzy oraz woli dla opanowania popędów ciała. Jednakże o. Dehon zaleca także środki nadprzyrodzone, czyli spowiedź i Komunię Świętą, pomagające uporządkować i oczyszczać dążenia do wolności cielesnej³¹.

Kolejne trzy dyskursy zwracają uwagę na łączenie rzeczywistości nauki i wiary w celu tworzenia w człowieku umiejętności stawiania się mądrym, szlachetnym i świętym. Przez zdobywanie wiedzy z zakresu historii uczeń rozwija umiejętność myślenia konsekwentnego. Potrafi patrzeć na zdarzenia z przeszłości i wyciągać z nich wnioski na przyszłość. Ponadto o. Dehon dostrzega potrzebę uświadamiania uczniom, że żyją w świecie globalnych przemian obyczajowych, prawnych i religijnych³². Dalej natomiast podkreśla wagę nauczania geografii. Ta dziedzina wiedzy pomaga bowiem zaobserwować, że otaczający człowieka świat został wykonany przez doskonałego artystę – Boga. Drugi aspekt rozwoju zdolności poznawczych uczniów jest ukierunkowany na odniesienia etnograficzne i demograficzne. Ojciec Dehon w rozwoju kulturalno-religijnym zauważał więc wspomagające działanie Boga dla całego świata³³.

Całość cyklu traktatów o edukacji chrześcijańskiej zamyka temat oddania się Sercu Jezusa jako dar czasu i specjalna łaska dla Francji. Dla o. Leona Dehona to zagadnienie było życiowym centrum dociekań

²⁹ Por. tamże, s. 93.

³⁰ Por. tamże, s. 89-99.

³¹ Por. tamże, s. 101-103.

³² Por. tamże, s. 142-147.

³³ Por. tamże, s. 170-180.

i zmagañ. Na duchowości Serca Jezusa oparł istnienie założonego w 1878 roku zgromadzenia zakonnego. Na drodze formacji osobistej doceniał wartość aktów zawierzenia się Bogu. Ojciec Dehon był przekonany, że prawda o człowieku zaczyna się wraz z uznaniem swojej niewystarczalności. To wtedy doświadcza się pomocy czy interwencji Boga³⁴. Chciał, aby szkoła w Saint-Quentin pomogła uczniom zdobyć sprawność gorliwego i ufnego naśladowania Jezusa Chrystusa. W ten sposób absolwenci kolegium, osiągnąwszy właściwy stopień dojrzałości osobowej, potrafili by zarówno dalej wzrastać w świętości, jak i przekładać na życie codzienne zdobyte umiejętności. Miłość oraz zadośćuczynienie względem Serca Jezusa są duchowym i społecznym paradygmatem, do którego wzrasta się według programu nakreślonego we wszystkich ośmiu przedstawionych powyżej traktatach pedagogicznych.

3. Wychowanie dehoniańskie modelem dążenia do świętości

Koncepcja wychowawcza o. Leona Dehona jest dość bogata treściowo, ale w polskiej pedagogice nie posiada jeszcze pełnego opracowania. Powstają dopiero zalążki wiedzy na temat pedagogii dehoniańskiej. Jednakże można stwierdzić, że model edukacji, którego autorem jest fundator Kolegium św. Jana, stanowi współcześnie w wielu krajach rozwijający się program wychowawczy. Szczególnym rysem pedagogicznym o. Dehona jest oryginalne spojrzenie na formację człowieka, które wynika z pogłębionej refleksji nad symbolem ludzkiego serca podobnego do Serca Jezusa. Każdy, kto przechodzi proces dojrzewania, ma przed sobą do pokonania wiele etapów, z których ostatni prowadzi do doskonałej postawy zwanej świętością. Powołanie do świętości było bowiem pielęgnowane w Kościele od zawsze. Ojciec Dehon zabiegał, aby model edukacyjny miał na celu osiągnięcie ideału. Konstytucja *Lumen gentium* mówi o istnieniu w Kościele powołania do świętości, aby człowiek mógł wzrastać do uczestnictwa w świętości Boga³⁵. Święci stają się także

³⁴ Por. tamże, s. 194- 201.

³⁵ Por. II SOBÓR WATYKAŃSKI, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Rzym 1964, 48.

widzialnym znakiem dla innych, jak budować wspólnotę, która wspiera i umacnia wszystkich jej uczestników. Wychowanie według koncepcji o. Leona Dehona kładzie nacisk na wzmacnianie wspólnot wychowawczych podejmujących współpracę z rodzinami, szkołami i organizacjami państwowymi. Taką wspólnotą wychowawczą stało się Zgromadzenie Księży Najświętszego Serca Jezusowego. Choć przestało współpracować z Kolegium św. Jana, to poprzez rozprzestrzenianie się objęło opieką wiele środowisk oświatowych, parafialnych, szpitalnych czy migracyjnych. Misja pedagogiczna o. Dehona wciąż pomaga wielu ludziom odzyskać nadzieję na szczęście, gdyż wychodzi naprzeciw współczesnym problemom człowieka.

Szkoła, którą założył o. Dehon, pełniła różne funkcje. Miała kształcić młodzież, tworzyć środowisko kulturalne, przyczyniać się do funkcjonowania ładu społecznego oraz zintegrować ludzi z transcendentnym Bogiem. Na ile szkoła jest rzeczywistością funkcjonalną, można dowiedzieć się z różnych teorii wychowania. Funkcje szkoły w teorii pedagogicznej przedstawiają się następująco. Szkoła służy przygotowaniu się do udziału w życiu społecznym, do działania na rynku pracy, do uczestnictwa w świecie kultury i nauki. Funkcją ściśle pedagogiczną jest „dojrzwienie jednostki do pełni człowieczeństwa poprzez rozwijanie wolnej siły ducha”³⁶. Szkoła utworzona przez o. Dehona stanowiła taki ośrodek działań edukacyjnych, który realizował powyższe funkcje z jednoczesnym rozszerzeniem ku funkcjonowaniu jako szkoła wiary.

Ostatni dyskurs odnoszący się do relacji człowieka z Sercem Jezusa jest pewnego rodzaju mapą, dzięki której to właśnie człowiek ma szansę na skuteczne dotarcie do największej potrzeby swojego życia. Przez życie na wzór Chrystusa może on osiągnąć ostateczny cel, czyli świętość. Jest to możliwe dzięki odpowiednio przygotowanym narzędziom. Cały konstrukt wiedzy i apostołatu realizowany przez o. Leona Dehona jawi się jako model szkoły świętości. Kiedy o. Dehon podsumowuje niejako swój zamysł wychowawczy, daje do zrozumienia, że jedną z istotnych rzeczy w całym systemie wychowawczym, który zaproponował, jest zawierzenie

³⁶ M. KOŚCIELNIAK, *Pedagogiczna teoria szkoły. Studium na podstawie niemieckich teorii szkoły*, Kraków 2019, s. 202.

Bogu. Wzorem do naśladowania w tym względzie jest Jezus Chrystus, który w swoim życiu tak zaufał Bogu, że odniósł zwycięstwo mające swoje niekończące się reperkusje. Jezus chciał, by świat funkcjonował w paradygmacie miłości i zadośćuczynienia, który pomoże oczyszczać ludzi ze skutków wojen, kataklizmów i zepsucia. Ojciec Dehon stwierdza, że póki w ludzkich sercach tli się ogień miłości, należy go wciąż podsycać³⁷.

Zakończenie

Żyjący w czasach o. Dehona ks. Jan Bosko promował te same cele wychowawcze. Mówił, że wychowanie „dobrego chrześcijanina” i „uczciwego obywatela” musi odbywać się przy udziale rozumu, religii i serca. Rozum służy do analizowania, oceniania i dokonywania wyborów. Religia pomaga przez dawanie środków i możliwości. Natomiast miłość zespała wszystko, nadając sens wychowaniu³⁸. Zarówno pedagogika o. Dehona, jak i ta realizowana przez ks. Bosko jawią się jako wiarygodne i skuteczne narzędzia dążenia człowieka do świętości.

To niesamowite, że o. Dehon rozpoczynając budowę Kolegium św. Jana w Saint-Quentin, miał w kieszeni sumę jedynie 200 franków, nie licząc ogromnej ufności w Bożą opatrność³⁹. Tak usposobiony, mając na względzie dzieło, jakie zostało mu powierzone przez Serce Jezusa, rozpowszechniał zasady nauczania i wychowania według ideału chrześcijańskiego. Przedstawiona w artykule tematyka nie jest zamknięta, ale jedynie dotyka szerokiego zagadnienia wychowania oraz formacji, której spuściznę zostawił nam o. Leon Dehon. Dla głębszego wczytania się w treści pedagogiczne warto sięgnąć w następnej kolejności po takie dzieła jak: *Dis-*

³⁷ L. DEHON, *L'Éducation...*, dz. cyt., s. 210.

³⁸ Por. S. CHROST, *Ojcowie Kościoła a pedagogika. Studium antropologiczne*, Warszawa 2018, s. 156

³⁹ Por. L. DEHON, *Notes quotidiennes*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/JRN/NQT> (odczyt z dn. 05.05.2018 r.), XVIII/1902, 19-21; TENŻE, *Notes sur l'histoire de ma vie*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/JRN/NHV> (odczyt z dn. 05.05.2018 r.), XV, 82. Por. także: S. GRUCA, *Ojciec Leon Dehon – człowiek z otwartym sercem i umysłem*, „Sympozjum” 1(34) (2018), s. 10-34; R. PRELOT, *Il sacerdote e il mondo moderno nelle vita di P. Dehon*, Modena 1952, s. 26.

*cours sur l'histoire locale de Saint-Quentin*⁴⁰, *Discours sur l'éducation du caractère*⁴¹, *Discours sur le Département de l'Aisne* (1893)⁴². Dodatkowym materiałem pomocnym w poznaniu większej ilości treści formacyjnych Zgromadzenia Księża Sercanów jest *Cahiers Falleur* (konferencje i kazania o. Leona Dehona do nowicjuszy)⁴³. Należy tylko życzyć zapału do pogłębiania tak twórczych treści pedagogicznych tym, którzy jeszcze nie znają lub znają słabo materiały o. Leona Dehona. Jest to wyzwanie, które nie pozostawia „prawie błogosławionego”⁴⁴ w ukryciu. Wyzwanie to domaga się pójsicia śladem o. Dehona, aby stać się świętym.

Bibliografia

Almeida J. C., *Léon Dehon e a Educação*, Rzym 2008.

Bernaciak J., *Miłość i wynagrodzenie. Geneza i specyfika duchowości miłości i wynagrodzenia w świetle pism o. Leona Jana Dehona założyciela Zgromadzenia Księża Najświętszego Seca Jezusowego*, Kraków 2004.

Cahiers Falleur, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/OEU/CFL> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

Chrost S., *Ojcowie Kościoła a pedagogika. Studium antropologiczne*, Warszawa 2018.

Dehon L., *Catéchisme social*, <http://www.dehondocsoriginals.org/publicati/OSC/OSC-CSC-0003-0001-0096100> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

Dehon L., *Discours sur l'éducation du caractère*, <http://dehondocsoriginals.org/pdf/OSC-DRD-0004-0006-8030406.pdf> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

⁴⁰ Por. L. DEHON, *Discours sur l'histoire locale de Saint-Quentin*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/OSC-DRD-0004-0010-8030410> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

⁴¹ Por. L. DEHON, *Discours sur l'éducation du caractère*, <http://dehondocsoriginals.org/pdf/OSC-DRD-0004-0006-8030406.pdf> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

⁴² Por. L. DEHON, *Discours sur le Département de l'Aisne*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/OSC-DRD-0004-0011-8030411> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

⁴³ Por. *Cahiers Falleur*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/OEU/CFL> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

⁴⁴ *W stronę beatyfikacji o. Dehona*, <http://www.sercanie.pl/strony/w-strone-beatyfikacji-o--dehona> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

- Dehon L., *Discours sur l'histoire locale de Saint-Quentin*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/OSC-DRD-0004-0010-8030410> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).
- Dehon L., *Discours sur le Département de l'Aisne*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/OSC-DRD-0004-0011-8030411> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).
- Dehon L., *Dyrektorium duchowe Księży Najświętszego Serca Jezusowego*, Warszawa 1997.
- Dehon L., *L'Éducation et l'Enseignement selon l'idéal chrétien*, Paris 1887.
- Dehon L., *La rénovation sociale chrétienne*, <http://www.dehondocsoriginals.org/publicati/OSC/RSO> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).
- Dehon L., *Manuel social chrétien*, <http://www.dehondocsoriginals.org/publicati/OSC/OSC-MSO-0002-0001-8030201> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).
- Dehon L., *Notes quotidiennes*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/JRN/NQT> (odczyt z dn. 05.05.2018 r.).
- Dehon L., *Notes sur l'histoire de ma vie*, <http://dehondocsoriginals.org/publicati/JRN/NHV> (odczyt z dn. 05.05.2018 r.).
- Dorresteijn H., *Vie et personnalité du père Dehon*, Malines 1959.
- Ducamp A., *Le Père Dehon et son œuvre*, Paris 1936.
- Gruca S., *Ojciec Leon Dehon – człowiek z otwartym sercem i umysłem*, „Symposium” 1(34) (2018), s. 10-34.
- Harrigan P. J., *Mobility, elites and education in French society of the Second Empire*, Waterloo (Ontario) 1980.
- Klauza K., *O. Leon Jan Dehon, założyciel Zgromadzenia Księży Sercanów*, Warszawa 1995.
- Kościelniak M., *Pedagogiczna teoria szkoły. Studium na podstawie niemieckich teorii szkoły*, Kraków 2019.
- Ledure Y., *Un prete con la penna in mano. Leone Dehon*, Bologna 2005.
- Manzoni G., *Leon Dehon, człowiek o wielkim sercu*, Kraków 1991.
- Mercier D., *L'enseignement de la morale au quotidien : le rôle des inspecteurs primaires, 1880-1914*, „Histoire de l'éducation” 105 (2005), <https://journals.openedition.org/histoire-education/1308> (odczyt z dn. 30.09.2016 r.), s. 45-66.

- Miąso J., *Szkolnictwo w XIX-wiecznej Europie i początki pedagogiki porównawczej w Anglii*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 46 (2009), s. 85-146.
- Orzeszyna K., *Świeckość szkoły a nauczanie religii we Francji*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2(14) (2004), s. 5-21.
- Sędzik J., *Entretiens sur la spiritualité dehonienne du Sacré-Cœur, Clairefontaine* 2016.
- II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Rzym 1964.
- W stronę beatyfikacji o. Dehona*, <http://www.sercanie.pl/strony/w-strone-beatyfikacji-o--dehona> (odczyt z dn. 04.04.2020 r.).

Ks. mgr Łukasz Grzejska – sercanin, magister teologii i pedagogiki, wychowawca alumnów w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Sercanów w Stadnikach.